

Poznań, dnia 29 kwietnia 2019 r.

prof. UAM dr hab. Joanna Długosz
Katedra Prawa Karnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Izabeli Anny Kosierb
„Postpenalne środki zabezpieczające w polskim prawie karnym” (Toruń 2018, ss. 396),

przygotowanej pod kierunkiem naukowym
dr. hab. Jerzego Lachowskiego, prof. UMK
na Wydziale Prawa i Administracji
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

1. Podstawa prawna

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.) rozprawa doktorska, przygotowana pod opieką promotora, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej, a także umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Zgodnie zaś z § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z 2018 r. poz. 261) – recenzja rozprawy doktorskiej ma zawierać szczegółowo uzasadnioną ocenę, czy rozprawa ta spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 przywołanej ustawy; recenzja może też zawierać wnioski dotyczące ewentualnego uzupełnienia lub poprawienia rozprawy (§ 6 pkt 6 przywołanego rozporządzenia). Przywołane przepisy stosuje się w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 ze zm.).

2. Temat rozprawy (problem badawczy)

Temat ocenianej pracy doktorskiej, tj. „Postpenalne środki zabezpieczające w polskim prawie karnym”, rozumiany jako problem badawczy, został sformułowany poprawnie i zasługuje na

aprobate. Problematyka postpenalnych środków zabezpieczających jest bowiem doniosła i, co trzeba podkreślić, ma w obszarze nauk prawnych charakter interdyscyplinarny, rozumiany jako stanowiący przedmiot analizy nie tylko na gruncie prawa karnego. Chodzi wszak o fundamentalne pytanie o status prawny jednostki oraz o zakres ochrony jej indywidualnych dóbr prawnych w sytuacji kolizji z wartościami stanowiącymi dobra ogółu społeczeństwa, w tym zwłaszcza leżącymi u jego podstaw bezpieczeństwem i porządkiem publicznym. Tak sformułowany temat pracy implikuje zatem, że rozprawa nie ogranicza się wyłącznie do rozważań na gruncie prawa karnego (choć stanowi ono, rzecz jasna, główny punkt odniesienia), ale uwzględnia również kontekst prawa konstytucyjnego czy międzynarodowego.

Takie podejście do zarysowanego w temacie problemu badawczego prezentuje także Autorka, już we wstępie wskazując na zasadniczy problem, wokół którego koncentruje się rozprawa, a dotyczący w istocie sposobu rozstrzygnięcia wskazanej kolizji między prawami jednostki a dobrem ogółu i sprowadzający się do pytania, czy możliwe jest pogodzenie tych dwóch, niekiedy wydawałoby się, przeciwstawnych wartości, czy też konieczne jest ograniczenie praw jednostki dla dobra ogółu, a jeśli tak, to pod jakimi warunkami.

Warto w tym miejscu zasygnalizować – choć temat pracy jednoznacznie wskazuje na to, że rozważania w niej podjęte dotyczą wyłącznie polskiego prawa karnego – niewątpliwą przydatność analizowanej problematyki dla rozważań komparatystycznych. Wynika to nie tylko z różnorodności koncepcji środków zabezpieczających, jakie legły u podstaw regulacji tej instytucji w porządkach prawnych innych państw (np. Niemiec, Austrii), ale także z występujących problemów z praktycznym wdrożeniem procedur orzekania tych środków i ich wykonywaniem, czego dowodzą liczne nowelizacje odnośnych regulacji prawnych oraz bogate orzecznictwo (w tym także konstytucyjne) krajowe i międzynarodowe. Ujęcie komparatystyczne nie jest jednak warunkiem koniecznym pracy doktorskiej, stąd też wskazanie na jego brak służy jedynie zachęceniu Autorki do dalszych, szerszej ujętych badań nad wybranym problemem badawczym.

3. Cel naukowy rozprawy

Już we Wstępie rozprawy Autorka wskazuje, że wobec „coraz to nowych rozwiązań, gwarantujących z jednej strony ochronę społeczeństwa, z drugiej dających się pogodzić z prawami przysługującymi jednostce”, konieczne jest udzielenie odpowiedzi na „pytanie o granice prewencji i ochrony społeczeństwa przed niebezpiecznymi jednostkami”, co Autorka zamierza osiągnąć, podejmując rozważania „na temat istoty środków o charakterze

postpenalnym i ich miejsca w systemie prawa, a przede wszystkim dokonania oceny ich dopuszczalności w kontekście powszechnie przyjętych standardów ochrony praw człowieka gwarantowanych aktami rangi międzynarodowej czy ustaw zasadniczych”. Ów cel główny Autorka dzieli na mniejsze zakresowo, precyzując, że chodzi o rozstrzygnięcie: (1) „czy w demokratycznych systemach prawnych dopuszczalne jest stosowanie środków o charakterze postpenalnym, a jeśli tak, to w jakich okolicznościach”; (2) „jaki jest charakter tych środków i ich miejsce w systemie prawa” oraz (3) „czy obowiązująca w polskim systemie prawnym instytucja środków zabezpieczających o charakterze postpenalnym, regulowana przepisami kodeksu karnego pozostaje w zgodzie ze standardami wynikającymi z praw człowieka oraz zasadami gwarantowanymi Konstytucją” (s. 10).

Celem rozprawy jest zatem wszechstronna i kompleksowa analiza obowiązującej regulacji dotyczącej postpenalnych środków zabezpieczających, z której wyniknąć mają konkretne wnioski. Takie ujęcie odpowiada pojęciu problemu naukowego we wskazanym powyżej rozumieniu przyjętym w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym.

4. Założenia metodologiczne i charakter pracy

W recenzowanej rozprawie przyjęto przede wszystkim metodę analizy formalno-dogmatycznej, co jest uzasadnione z uwagi na charakter analizowanego przedmiotu badań. W tym zakresie chodzi zwłaszcza o materiał normatywny z zakresu polskiego prawa karnego, w tym szczególnie o analizę w oparciu o regulacje Kodeksu karnego. Nadto, co do meritum rozprawy, podstawę analiz stanowi Konstytucja RP oraz wybrane akty prawa międzynarodowego.

Autorka bardzo szczegółowo analizuje wątki i uwarunkowania historyczne instytucji postpenalnych środków zabezpieczających w polskim prawie karnym. Drobiazgowość i obszerność tych wywodów (ok. 60 stron maszynopisu) może budzić wątpliwości, mając na względzie to, że zasadniczy cel rozprawy koncentruje się na stanie *de lege lata* w Polsce. Być może jednak Autorka przyjmuje założenie o znaczącym wpływie wcześniejszych regulacji na obecny stan prawny (takiego założenia nie wysławia jednak wprost). Taki punkt wyjścia wydaje się jednak dyskusyjny zwłaszcza dlatego, że analiza ewolucji stosownych regulacji prawnych w Polsce wskazuje raczej na zasadniczy brak koherentnej koncepcji czy też spójnego modelu postpenalnych środków zabezpieczających, a prawodawca wydaje się raczej „błądzić” co do normatywnego sposobu ujęcia tych instrumentów prawnych. Tło historyczne może tu zatem posłużyć wyłącznie jako prezentacja zmieniających się koncepcji prawodawcy.

Nie można jednak zgodzić z twierdzeniem Autorki, że w pracy uzupełniająco przyjęto metodę analizy prawnoporównawczej. W rozprawie poruszono wprawdzie wątek rozwiązań prawnych, przyjętych we współczesnych systemach prawnych innych państw w zakresie ochrony społeczeństwa przed niebezpiecznymi sprawcami przestępstw (zwłaszcza w rozdziale III, § 1). Jest to jednak jedyny fragment pracy dotyczący prawa państw obcych i jako taki stanowi wyłącznie bardzo ogólny i skrótowy – przy czym zasadniczo także interesujący – opis odnośnych regulacji prawnych obowiązujących w poszczególnych systemach prawnych, których jednakże nie poddano analizie komparatystycznej, a tym samym nie sformułowano na ich podstawie żadnych wniosków mających znaczenie dla meritum rozprawy.

Ponadto Autorka zastrzega, że pominięcie badań aktowych jest przez nią zamierzone z uwagi na krótki czas obowiązywania aktualnych regulacji (tj. od 1 lipca 2015 r.), który nie jest miarodajny do podjęcia rzetelnych badań empirycznych. W tym stanie rzeczy takie podejście jest w pełni zrozumiałe, jednocześnie sprawia jednak, że rozprawa ma wymiar wyłącznie dogmatyczno-prawny.

Przyjęte w pracy założenia można uznać za adekwatne do przedmiotu i celu podjętych badań.

5. Systematyka rozprawy

W części merytorycznej rozprawa składa się – poza „Wstępem” oraz „Uwagami i wnioskami końcowymi” – z siedmiu rozdziałów. W rozdziale I rozprawy omówiono genezę i rozwój koncepcji środków zabezpieczających. Rozdział II rozprawy dotyczy kształtowania się polskiej myśli prawniczej w zakresie postpenalnych środków zabezpieczających. Rozdział III rozprawy zawiera analizę międzynarodowych i konstytucyjnych standardów stosowania, orzekania i wykonywania postpenalnych środków zabezpieczających. Rozdział IV pracy obejmuje materialnoprawne przesłanki stosowania postpenalnych środków zabezpieczających na gruncie polskiego Kodeksu karnego. Z kolei rozdział V rozprawy dotyczy orzekania postpenalnych środków zabezpieczających, a, kolejno, rozdział VI wybranych zagadnień w obrębie zasad wykonywania postpenalnych środków zabezpieczających o charakterze postpenalnym na tle obecnej regulacji i rozdział VII wybranej problematyki skutków naruszenia obowiązków związanych z orzeczonym zabezpieczającym środkiem postpenalnym.

Rozprawa ma logiczną i przejrzystą systematykę. Rozdziały I i II są ogólnym wprowadzeniem do problematyki środków zabezpieczających. Dominuje w nich ujęcie kładące nacisk na przedstawienie generalnej charakterystyki analizowanych instrumentów prawnych w

perspektywie historycznej na gruncie polskiego porządku prawnego, a także ewolucji ich podstaw ideologicznych.

Kolejne rozdziały (III-VII) są uszczegółowionym rozwinięciem i pogłębieniem trzech głównych problemów analizowanej materii, tj. stosowania, orzekania i wykonywania postpenalnych środków zabezpieczających. Podziału materii dokonano zatem według kryterium przedmiotowego (problemowego). Jego zastosowanie doprowadziło jednak do wyraźnych dysproporcji w objętości poszczególnych rozdziałów, co jednak da się wytłumaczyć zakresem koniecznej analizy. Zresztą Autorka w dwóch rozdziałach (VI i VII) *a priori* przyjęła pewne ograniczenia analizowanej materii, wskazując w ich tytułach, że dotyczą one jedynie wybranych zagadnień.

Pewnym mankamentem w strukturze rozprawy jest oddzielenie w odrębnym (III) rozdziale problematyki międzynarodowej i konstytucyjnej w odniesieniu do pełnego meritum (tj. łącznie do stosowania, orzekania i wykonywania postpenalnych środków zabezpieczających), a dopiero w następnych rozdziałach (IV-VI) kolejno omawianie wskazanych zagadnień na gruncie obowiązujących krajowych aktów ustawowych. Wiele przemawiałoby za wkomponowaniem aspektu konstytucyjnego i międzynarodowego w materię poszczególnych problemowych rozdziałów. Takie ujęcie nie tylko zawierałoby kompleksową analizę danego problemu (tj. z perspektywy standardów ponadustawowych, konstytucyjnych i ustawowych), ale także pozwalałoby na bardziej przejrzyste rozważania odnośnie do relacji obu płaszczyzn normatywnych oraz wpływu prawa ponadustawowego na treść regulacji ustawowych i ich stosowanie.

Poszczególne rozdziały nie zawierają własnych podsumowań. Nie jest to wprawdzie element konieczny w strukturze pracy, choć jego wprowadzenie miałoby cenny walor porządkujący. Wieńczące rozprawę „Uwagi i wnioski końcowe” nie są więc kompilacją wcześniejszych podsumowań cząstkowych, aczkolwiek w niektórych fragmentach stanowią powtórzenie urywków rozważań zawartych w poprzedzających je rozdziałach.

Podsumowując, rozprawa nie zawiera jednoznacznych mankamentów konstrukcyjnych, a tym samym jej systematyka zasługuje na aprobatę.

6. Strona formalna rozprawy

Poza częściami merytorycznymi, wymienionymi w punkcie 5, rozprawa zawiera „Bibliografię” oraz „Źródła internetowe”. Bibliografia (tak określona w spisie treści; natomiast w końcowej

części rozprawy występująca jako „Literatura przedmiotu”) obejmuje 27 stron maszynopisu (447 pozycji); źródeł internetowych wykazano 40 pozycji.

Mankamentem formalnym pracy jest brak odrębnego wykazu aktów prawnych i odrębnego wykazu orzecznictwa. Niewłaściwe jest bowiem umieszczenie listy wykorzystanych aktów prawnych czy pozycji orzecznictwa w wykazie źródeł internetowych, nawet jeśli Autorka korzystała wyłącznie z wersji elektronicznej danego aktu czy orzeczenia. To nie sposób wykorzystania w rozprawie, a forma opublikowania przesądza o tym, jak zakwalifikować daną pozycję bibliograficzną. Wykaz źródeł internetowych powinien zatem zawierać tylko takie źródła, które występują wyłącznie w postaci elektronicznej.

Zakres wykorzystanej literatury jest obszerny i zróżnicowany, stosownie do zakresu analizowanej materii, obejmującej problematykę prawa konstytucyjnego, prawa międzynarodowego, i przede wszystkim prawa karnego (materialnego, procesowego i wykonawczego). W zakresie prawa karnego materialnego bibliografia zawiera liczne pozycje dotyczące unormowań i koncepcji już nieaktualnych, a obowiązujących wcześniej, co jest uzasadnione szczegółową analizą uwarunkowań historycznych instytucji postpenalnych środków zabezpieczających w polskim prawie karnym. Choć praca nie ma charakteru komparatystycznego, bibliografia zawiera liczne pozycje literatury obcej, co należy ocenić jednoznacznie pozytywnie.

Tekst jest sformułowany na ogół rzetelnie pod względem językowym i stylistycznym. Korekta tekstu jest zasadniczo staranna, występują drobne błędy w pisowni i interpunkcyjne.

7. Strona merytoryczna rozprawy

Rozdział pierwszy rozprawy został poświęcony próbie scharakteryzowania genezy i ewolucji koncepcji środków zabezpieczających. Autorka wyszczególniła w jego obrębie i omówiła, stosując metodę analizy historycznoprawnej, następujące zagadnienia: narodziny idei środków zabezpieczających, relacje tych instrumentów prawnych z innymi środkami reakcji karnej oraz typologię środków zabezpieczających.

W rozdziale drugim Autorka, przyjmując metodę historycznoprawną, analizowała kształtowanie się polskiej myśli prawniczej w zakresie postpenalnych środków zabezpieczających. Przedmiotem analizy były zwłaszcza, omówione w porządku chronologicznym, kolejne polskie kodyfikacje karne.

Rozdział trzeci pracy Autorka poświęciła analizie międzynarodowych i konstytucyjnych standardów stosowania, orzekania i wykonywania postpenalnych środków zabezpieczających.

Rozdział ten zawiera również prezentację odnośnych rozwiązań normatywnych przyjętych w systemach prawnych wybranych państw obcych.

W rozdziale czwartym rozprawy Autorka analizowała materialnoprawne przesłanki stosowania postpenalnych środków zabezpieczających na gruncie obowiązującego polskiego Kodeksu karnego (KK). Autorka omówiła w nim ogólne zasady orzekania oraz szczegółowe regulacje dotyczące stosowania postpenalnych środków zabezpieczających na gruncie KK oraz innych ustaw.

Rozdział piąty został poświęcony procesowym zagadnieniom związanym z orzekaniem postpenalnych środków zabezpieczających, w tym zwłaszcza problematyce postępowania w przedmiocie orzekania rzeczonych środków prawnych oraz statusu procesowego sprawcy, wobec którego można je orzec.

W rozdziale szóstym analizie poddano wybrane zagadnienia związane z wykonywaniem środków zabezpieczających o charakterze postpenalnym. Szczególną uwagę Autorka poświęciła postępowaniu ze sprawcami umieszczonymi w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Ostatni (siódmy) merytoryczny rozdział pracy zawiera analizę skutków prawnych związanych z naruszeniem obowiązków wynikających z orzeczonego środka zabezpieczającego o charakterze postpenalnym. W tym zakresie Autorka objęła rozważaniami zarówno możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 244b KK, jak i możliwą odpowiedzialność za wykroczenie z art. 66a KW.

Część merytoryczną rozprawy wieńczą uwagi i wnioski końcowe.

8. Uwagi ogólne i szczegółowe w przedmiocie meritum rozprawy

We wstępie pracy można dostrzec pewną nieścisłość w syntetycznym opisie znanej powszechnie i szeroko dyskutowanej sprawy Mariusza Trynkiewicza. Wydaje się bowiem, iż jej specyfika nie polegała na tym, że ustawodawca miał wątpliwości co do możliwości stosowania postpenalnych środków o charakterze izolacyjnym wobec sprawców, co do których zachowania po odbyciu kary pozbawienia wolności sformułowano negatywną prognozę ze względu na ich niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, ale na tym, że w tamtym czasie polski porządek prawny takich środków wobec sprawców tak szeroko ujętej kategorii nie przewidywał (poza obowiązującym w latach 2005-2015 art. 95a KK, który dotyczył jednakże wąskiej grupy podmiotów). Pojawiające się wówczas kontrowersje dotyczyły, ogólnie rzecz ujmując, tego, czy w realiach demokratycznego państwa

prawnego takie środki mogą być przewidziane w systemie prawa, a jeśli tak, to czy powinny być przewidziane i w jakiej formie.

W odniesieniu do rozdziału pierwszego można sformułować ogólne zastrzeżenie, że ma on charakter wyłącznie obszernej i wielowątkowej prezentacji ewoluujących koncepcji, regulacji prawnych oraz tradycji prawnej, niekiedy jedynie pośrednio związanych z tematem rozprawy (problemem badawczym). W części dotyczącej narodzin idei środków zabezpieczających nie sposób dostrzec, wedle jakich kryteriów Autorka dokonała wyboru omawianych wątków. Stąd nasuwa się refleksja, że przytacza ona niemal wszystko, co odnalazła w odnośnej literaturze. Z kolei omawiając relację środków zabezpieczających z innymi środkami reakcji karnej, Autorka niepotrzebnie tak szczegółowo koncentruje się na omówieniu wielu zagadnień niezwiązanych bezpośrednio z meritum pracy, jak choćby teorii winy czy charakterystyki środków karnych oraz środków i obowiązków probacyjnych. Fragmentom tym brakuje zatem syntetycznego ujęcia.

Dyskusyjne jest stanowisko Autorki, wyrażające się w stwierdzeniu odnoszącym się, jak się wydaje, do stanu *de lege lata*, iż „relacje między środkami zabezpieczającymi a karami nie są całkowicie dwutorowe”. Trzeba bowiem zauważyć, że mimo możliwych zbieżności (np. faktycznej izolacji), każda z tych instytucji realizuje odmienne funkcje i cele, czego wyrazem są odmienności w ich konstrukcji, stosowaniu i wykonywaniu. Wskazuje na to również orzecznictwo konstytucyjne (por. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 22.7.2008, K 24/07, OTK-A 2008, Nr 6, poz. 110 oraz 16.10.2009 r., SK 46/07, OTK-A 2009, Nr 9, poz. 132), a także międzynarodowe. Tym samym błędna jest konstatacja, że we współczesnym systemie prawa w Polsce postpenalne środki zabezpieczające mogą uzupełniać treść kary.

Podsumowując, rozdział pierwszy jest niewątpliwie interesujący, informatywny i czyta się go z przyjemnością. Jednocześnie jednak – ze względu na to, że praca ma w założeniu koncentrować się na stanie *de lege lata* – jest on zbyt rozbudowany i zdarzają się powtórzenia. Jego zasadniczym mankamentem jest jednakże brak przekrojowego ujęcia oraz systemowej analizy i oceny wątków istotnych z punktu widzenia meritum rozprawy.

W rozdziale drugim Autorka, ponownie przyjmując metodę analizy historycznoprawnej, szczegółowo oraz w porządku chronologicznym ukazuje kształtowanie się koncepcji omawianych instrumentów prawnych w Polsce. Autorka nie analizuje przy tym ich wpływu na aktualny model środków zabezpieczających, a jedynie je przytacza, co jest wadą rozprawy. Z drugiej jednak strony niewątpliwą wartością przyjętej przez Autorkę perspektywy jest

szczegółowe i uporządkowane odtworzenie każdego z etapów rozwoju polskiej myśli prawniczej w kontekście rzeczonych instrumentów prawnych. Takie ujęcie, choć często występujące w pracach z obszaru nauk prawnych, sprawia jednak, że główny nurt rozważań pozostaje niejako obok przyjętego celu pracy. Tym samym, z uwagi na charakter rozważań przedstawionych w rozdziale drugim, a także ich obszerność, zasadne byłoby ich syntetyczne połączenie z zagadnieniami przedstawionymi w rozdziale pierwszego.

Zasadniczą słabością rozdziału trzeciego jest jego systematyka. Stosownie do tytułu tego rozdziału, Autorka zamierzała omówić w nim, odniesione do meritum rozprawy, standardy międzynarodowe i konstytucyjne. Zestawienie ze sobą różnych płaszczyzn normatywnych powoduje, że, aby zachować zgodność z hierarchicznym systemem aktów prawa powszechnie obowiązującego w RP, należy rozpocząć rozważania od analizy standardów konstytucyjnych, a w dalszej kolejności badać standardy zawarte w wiążących Polskę aktach prawa międzynarodowego, przy czym w zakresie tej ostatniej kwestii powinno się wprowadzić rozróżnienie na standardy wynikające z prawa międzynarodowego rozumianego tradycyjnie (tj. prawa umów międzynarodowych) oraz prawa Unii Europejskiej.

Tymczasem Autorka standardy zawarte w Konstytucji RP analizuje dopiero w ostatniej części rozdziału (tj. trzeciej), zaś w części pierwszej omawia – skądinąd w sposób bardzo interesujący, a także wymagający wręcz benedyktyńskiej pracy – rozwiązania prawne (głównie o charakterze ustawowym) obowiązujące w wybranych współczesnych systemach prawnych niektórych państw obcych. Takie ujęcie skłania do sformułowania kilku uwag. Po pierwsze, omówione w tym fragmencie zagadnienia nie dotyczą standardów międzynarodowych i konstytucyjnych, a jedynie prezentują rozwiązania prawne przyjęte w innych państwach. Po drugie, niejasny jest klucz wyboru omawianych porządków prawnych, ani też cel takiej prezentacji, zwłaszcza że Autorka nie formułuje na gruncie swoich rozważań żadnych wniosków istotnych dla meritum rozprawy. Tak ujęty wywód nie ma również charakteru komparystycznego, na co wskazywano powyżej, choć trzeba przyznać, że Autorka stara się niekiedy formułować jednostkowe prawnoporównawcze wnioski (m.in. na s. 143).

W części drugiej rozdziału należałoby przyjąć odwrotny porządek – tj. w pierwszej kolejności omówić standardy zawarte w Konstytucji RP, a następnie standardy międzynarodowe. Znaczącym niedostatkim pracy jest to, że we fragmencie dotyczącym standardów międzynarodowych Autorka koncentruje się wyłącznie na regulacjach Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz) i nie uwzględnia innych wiążących Polskę aktów prawa

międzynarodowego. Autorka pomija także ważny wątek wpływu orzecznictwa ETPCz na krajowy porządek prawny. Fundamentalne oddziaływanie orzecznictwa ETPCz na wykładnię prawa krajowego, w tym także ustawy zasadniczej, w zakresie stosowania postpenalnych środków zabezpieczających widoczne jest chociażby na gruncie doświadczeń niemieckich, które Autorka wprawdzie obszernie referuje, aczkolwiek bez refleksji, czy podobne rozstrzygnięcia mogłyby zapaść w odniesieniu do polskiego stanu prawnego. Pewnych inspiracji do takich przemyśleń mógłby być może dostarczyć nieuwzględniony przez Autorkę artykuł autorstwa E. Weigend i J. Długosz pt. „Nowa postać postpenalnego środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w niemieckim prawie karnym”, opublikowany w Księdze Jubileuszowej Profesora Andrzeja Zolla „Państwo prawa i prawo karne”, pod red. P. Kardasa, A. Sroki i W. Wróbla (Wolters Kluwer, Warszawa 2012).

Wątpliwości budzi nadto omówienie w tym rozdziale orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych. Sam wątek jest wprawdzie interesujący, aczkolwiek wątpliwe jest, by miał on jakiegokolwiek znaczenie dla meritum rozprawy. Natomiast próba porównania ze sobą wyroków Sądu Najwyższego USA i orzeczeń ETPCz wskazuje, że Autorka wydaje się nie dostrzegać, iż są to odmienne płaszczyzny analiz.

Przyjęta w rozdziale czwartym, zawierającym analizę materialnoprawnych przesłanek stosowania postpenalnych środków zabezpieczających i bezpośrednio odnoszącym się do celu rozprawy, systematyka jest logiczna i zasługuje na aprobatę. Autorka sformułowała w nim jednak kilka dyskusyjnych tez, które wymagają komentarza i kilku uwag polemicznych.

Po pierwsze, nie podzielam stanowiska Autorki w kwestii wykładni zwrotu „sprawca” użytego w kontekście kategorii osób, wobec których można wymierzyć środki zabezpieczające (por. m.in. art. 93b § 1, art. 93c KK), dopuszczającej objęcie tym terminem także takich osób, które dopuściły się czynu zabronionego w tzw. niesprawczych formach współdziałania przestępnego, tj. podżegaczy i pomocników. Przyjęty przez Autorkę pogląd stoi, w moim przekonaniu, w sprzeczności z niektórymi dyrektywami wykładni przepisów prawa karnego, tj. dyrektywą nakazującą rozstrzyganie wątpliwości interpretacyjnych na korzyść sprawcy oraz dyrektywą zakazującą stosowania wykładni rozszerzającej na jego niekorzyść. Tym niemniej, wobec wskazanych rozbieżności, za słuszny uznać należy postulat Autorki, akcentujący konieczność nowelizacji wymienionych przepisów KK, która usunęłaby wątpliwości interpretacyjne.

Po drugie, choć zgadzam się z Autorką, że dla spełnienia przesłanek orzeczenia nieizolacyjnego środka zabezpieczającego konieczne jest zaistnienie związku przyczynowego

między niezdolnością psychiczną sprawcy w jednej z postaci wymienionych w art. 93c KK, a czynem prognozowanym, to Jej propozycja nowelizacji przepisu art. 93b KK, polegająca na doprecyzowaniu, że orzeczenie środka zabezpieczającego może nastąpić, gdy jest to konieczne dla zapobieżenia ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego związanego ze stwierdzonymi u niego zaburzeniami, o których mowa w art. 93c KK, wydaje się bezprzedmiotowa.

Po trzecie, dyskusyjna jest teza Autorki, że aktualna regulacja kodeksowa nie wyłącza możliwości jednoczesnego orzeczenia środków wolnościowych z art. 93a § 1 pkt 1-3 KK i środka izolacyjnego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Przeciwno temu przemawia, w moim przekonaniu, treść art. 93b § 5 KK, w którym prawodawca przesądził, że rzeczony środek izolacyjny stosuje się wyłącznie w wypadkach określonych w ustawie, przy czym wypadki te określa art. 93g KK. Czym innym jest natomiast uchylenie środka izolacyjnego w trybie przewidzianym w art. 93d § 2 KK i orzeczenie jednego ze środków przewidzianych art. 93a § 1 pkt 1-3 KK.

Po czwarte, interesująca jest propozycja Autorki dotycząca wyłączenia możliwości orzeczenia postpenalnych środków zabezpieczających wobec sprawców, którzy zostali skazani za przestępstwo określone w art. 200 § 1 KK (obcowanie płciowe z małoletnim), popełnione w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych, choć wydaje się kontrastować z aktualną polityką kryminalną w zakresie zaspokajania społecznego poczucia bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

Po piąte, godnym refleksji wątkiem jest jedynie zasygnalizowany przez Autorkę problem objęcia zakresem normowania art. 93c pkt 3 lub 4 KK osób skazanych za granicą za analogiczny typ przestępstwa, którym sąd państwa obcego wymierzył karę, przekazaną następnie do wykonania na terytorium RP. W moim przekonaniu problem ten wymaga pogłębionych rozważań, aczkolwiek zasadniczo podzielam pogląd Autorki, wykluczający taką możliwość.

Po szóste, w części rozdziału odnoszącej się szczegółowych regulacji normujących stosowanie środków zabezpieczających o charakterze postpenalnym, tj. we fragmencie dotyczącym skazania za przestępstwo określonej kategorii, Autorka pomija wyłączenie możliwości orzeczenia izolacyjnego środka zabezpieczającego wobec dwóch kategorii sprawców, tj. określonych w art. 93c pkt 4 i 5 KK (por. art. 93g KK). Kwestia ta warta jest pogłębionej analizy, zwłaszcza, że pierwsze wersje projektu ustawy nowelizacyjnej z dnia 20 lutego 2015 r. takiego wyłączenia nie przewidywały.

Niezwykle interesujące są fragmenty rozprawy stanowiące omówienie zagadnień związanych tak z orzekaniem postpenalnych środków zabezpieczających, jak i z ich wykonywaniem (rozdziały piąty i szósty). Zwłaszcza część procesowa wskazuje na dużą swobodę Autorki w dostrzeganiu i rozstrzyganiu problemów związanych z praktyką orzekania rzeczonych środków prawnych. Zagadnienia te mogłyby zresztą stanowić tematy odrębnych rozpraw doktorskich.

Z kolei w zakresie rozważań dotyczących skutków prawnych związanych z naruszeniem obowiązków wynikających z orzeczonego postpenalnego środka zabezpieczającego (rozdział siódmy) podzielam wątpliwości Autorki co do zgodności regulacji art. 244b § 1 KK z konstytucyjną zasadą proporcjonalności, zwłaszcza w zakresie, w jakim przepis ten kryminalizuje niepoddanie się terapii lub terapii uzależnień.

9. Konkluzja recenzji

Przedstawione powyżej uwagi, w znacznej części o charakterze polemicznym, w żaden sposób nie umniejszają pozytywnej oceny rozprawy. Mimo wskazanych mankamentów, rozprawa jest interesująca, wielowątkowa i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Stwarza jednoznaczną podstawę do przyjęcia, że Autorka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu prawa karnego, z łatwością formułuje własne poglądy i oceny oraz posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Recenzowana praca spełnia zatem wymagania określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.).

Wnoszę zatem o podjęcie dalszych czynności w przewodzie doktorskim.